

УДК 331.5

М. В. Семикіна,

Н. С. Красножон

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НА ПРОЦЕС СЕГМЕНТАЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

***Анотація.** У статті розглянуто вплив інноваційного розвитку економіки на трансформаційні процеси ринку праці, визначено сутність та особливості сегментації ринку праці в умовах інноваційного розвитку. Обґрунтовано та доведено провідну роль інноваційного розвитку у процесі сегментації ринку праці.*

***Ключові слова:** глобалізація, інноваційний розвиток, ринок праці, інноваційна праця, сегментація ринку праці в умовах інноваційного розвитку.*

***Summary.** The article examines the impact of economic development on innovative transformation of the labor market, the essence and features of the segmentation of the labor market in terms of innovation. Substantiated and proven leadership role in the development of innovative segmentation of the labor market.*

***Key words:** globalization, innovation development, labor market, innovative work, labor market segmentation in terms of innovative development.*

Постановка проблеми. На рубежі ХХ та початку ХХІ ст. глобалізація сформувала наднаціональні мегапотоки, які прискореними темпами переміщують інтелектуальні, матеріальні, фінансові та інші ресурси по світу незалежно від наявності державних кордонів. В умовах наступу глобальних тенденцій інноваційного розвитку, перспективи утримання конкурентних позицій у світі для кожної країни вже визначаються не кількістю наявних природних ресурсів, здобутої нафти або обсягами видобутку вугілля, а, насамперед, перевагами у розвитку знань, високих технологій, інформатизації суспільства, забезпеченні якості життя населення на основі розробки та впровадження різноманітних інновацій. А це, відповідно, можливо лише за умов підтримки високої складової інноваційності національної економіки, окремих підприємств, заохочення іннова-

ційної активності їхнього персоналу. Виходячи з таких міркувань, обрана тема дослідження є актуальною та своєчасною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні питання інноваційного розвитку у контексті глобальних трансформацій знаходяться в полі зору наукових досліджень провідних учених В. М. Геєця, О. А. Грішньої, А. М. Колота, О. М. Левченка, Е. М. Лібанової, Л. С. Лісогор, В. В. Онікієнка, С. Р. Пасеки, І. Л. Петрової, М. В. Семикіної, У. Я. Садової, Л. І. Федулової та ін. Разом з тим глобальні зміни у ринковому середовищі вимагають якісно нового бачення та пошуку взаємодії чинників інноваційного розвитку і трансформацій на ринку праці.

Метою дослідження є виявлення особливостей взаємодії чинників впливу інноваційного розвитку на ринок праці, зокрема на процес його сегментації в умовах глобальних змін світової економіки.

© М. В. Семикіна, Н. С. Красножон, 2014

Виклад основного матеріалу. Інноваційний розвиток економіки, виходячи з аналізу сучасних публікацій, передбачає такі характерні риси: наявність державної політики і законодавства, спрямованого на стимулювання інноваційних процесів; переважання п'ятого технологічного укладу і перехід до шостого; підтримка з боку держави головних пріоритетів — науки, освіти; переважання інтелектуального характеру праці над індустріальним; інтегровані технології; наявність висококваліфікованої робочої сили [1; 2, с. 15].

Однак, з нашої точки зору, наведений перелік рис інноваційного розвитку економіки напевно чи можна вважати повним, оскільки він не відображає сутнісні зміни у змісті праці, функціонуванні ринків праці, адже інновації завжди стають предметом особливої праці людей, що характеризується творчістю, може охоплювати різні види економічної діяльності.

У цьому контексті М. В. Семикіна вважає за доцільне бачити за будь-якими позитивними змінами суспільного буття, що відбуваються під впливом науково-технічного прогресу, передусім працю людей, пов'язану з накопиченням досвіду, нових знань, залученням та використанням інтелектуальних, творчих можливостей людини, розробкою нового [3; с. 23].

У час глобальних змін світової економіки, стверджує А. М. Колот, активізація праці інноваційного змісту набуває надзвичайної актуальності: традиційна (індустріальна) економіка поступається місцем економіці інноваційній, яка базується на новітніх знаннях та використанні інформаційного ресурсу. За цих умов, справедливо підкреслює вчений, «дедалі відчутнішими і чи не основними факторами розвитку стають інноваційна праця та інтелектуальний капітал» [4, с. 5].

Аналіз зарубіжного досвіду засвідчує, що інноваційний розвиток країн слугує могутнім поштовхом до змін у функціонуванні ринків праці, веде до зростання попиту на інноваційну працю. Як результат, наприклад, у США (за оцінками експертів) із середини ХХ ст. до початку ХХІ ст. питома вага представників інноваційної праці зросла з 36 % до 60 %, кількість інженерів збільшилася у 4 рази, вчених — більш як у 5 разів, представники інтелектуальної праці (так звані «білі комірці») перевищили 70 % працездатного населення, на їх частку припадає понад 80 % фонду оплати праці [5, с. 23].

Іншими словами, у розвинених країнах, які обрали інноваційну модель розвитку, спостерігається зростання інтелектуалізації праці, крім традиційних видів трудової діяльності, все більше виокремлюються її творчі, інноваційні види, метою яких стає створення нових ідей, технологій, послуг тощо. Наголосимо, що на ринках праці більшим попитом користується праця освічених, висококваліфікованих робітників та фахівців, вона ціну-

ється дорожче, ніж праця традиційних професій індустріального типу. Звичайно, що такі зміни мотивують найманих працівників до опанування новими знаннями, до розвитку та реалізації творчих здібностей у праці та, як наслідок, дозволяють позитивно впливати на економічний розвиток розвинених країн, нарощування конкурентних переваг, піднесення добробуту населення.

Отже, є підстави стверджувати, що глобальний інноваційний розвиток зумовлює інноваційні зміни у структурі та функціонуванні ринків праці, а трансформація ринків праці, у свою чергу, неодмінно впливає на появу критичної маси представників інноваційної праці, здатних вплинути на можливості інноваційних зрушень держави, її конкурентні позиції (див. рис. 1).

Необхідність посилення дії інноваційного чинника ринку праці є стратегічно важливим завданням для вирішення, оскільки поєднання негативних тенденцій реально загрожує Україні втратою перспективи реформування й розвитку економіки на сучасних науково-технологічних та інноваційних засадах.

Розвиваючи наукову думку, пропонуємо категорію «*сегментація ринку праці в умовах інноваційного розвитку*» визначати як багатоаспектний процес структуризації ринку праці, який відбувається внаслідок інноваційних змін у змісті та поділі праці, підвищення попиту на інноваційну працю, характерною відмінністю якої стає збільшення сегменту представників праці інноваційного змісту і підвищення його ролі в економічному зростанні та прогресивному соціальному розвитку держави, яка рухається до економіки знань. Завдяки такому інноваційному типу сегментації ринку праці країна отримує додаткові вагомі можливості більш стрімкого економічного та соціального розвитку на відміну від держав, де має місце відставання в інноваційній сфері [6, с. 5].

Виходячи зі схеми, наведеною на рис. 1, інноваційний розвиток економіки слугує могутнім чинником трансформацій ринків праці, новітніх змін в їхній сегментації. У свою чергу, останнє спрацьовує на економічне піднесення країни. Іншими словами, інноваційний розвиток ринку праці, а отже, і його сегментація інноваційного типу, зумовлює інноваційний розвиток економіки країни.

У цьому сенсі не можна не погодитися з думкою А. М. Колота, що «не природні багатства, не територія, а, передусім, високі технології, знання, інтелект будуть надалі основою нової економіки, джерелом добробуту та якості життя населення тієї чи іншої країни» [4, с. 5].

Однак в Україні, як свідчать результати досліджень провідних вітчизняних вчених, чинник інноваційного розвитку економіки не тільки не став фактором визначального впливу, а й залишається слабо відчутним. Інноваційні процеси в націо-

Рис. 1. Концептуальна схема взаємодії та взаємовпливу чинників інноваційного розвитку і сегментації ринку праці (джерело: схема запропонована на основі узагальнення наукових поглядів)

нальній економіці не набули вагомих масштабів, кількість підприємств, що впроваджують інновації, останніми роками зменшується і становить 12–14 %, що менше в 3–4 рази, ніж в розвинених країнах. Наукоємність промислового виробництва знаходиться на рівні 0,3 %, що на порядок менше від світового рівня [7].

Таке непривабливе становище, на наш погляд, обумовлено як браком коштів, так і відсутністю останніми роками дієвої державної системи стимулювання інноваційної діяльності. Проте низький рівень наукоємності вітчизняного виробництва визначається не тільки дефіцитом коштів, браком стимулів або пільг, а й домінуванням низькотехнологічних галузей виробництва. Як результат, в Україні домінує відтворення виробництва III-го технологічного укладу (гірничя металургія, залізничний транспорт, багатотоннажна

неорганічна хімія та ін.). Відповідно, майже 95 % вітчизняної продукції належить до виробництва III-го та IV-го технологічних укладів. Зростання ВВП за рахунок введення нових технологій в Україні оцінюється всього у 0,7–1 % [7].

Технології V-го укладу, що базуються на широкому використанні в технічних системах комп'ютерної техніки, в Україні використовуються в мізерних масштабах (4,2 %), а технологій VI-го — «ультраукладу» — взагалі немає [8].

У цьому контексті необхідно зазначити, що переорієнтація української економіки на сучасні технологічні уклади відбулася зі значним запізненням. На термінах їх впровадження негативно позначилося і проведення непродуманої, поспішної приватизації, що зруйнувала єдність багатьох унікальних технічних систем. Подальше відставання України та її регіонів за масштабами і темпами мо-

дернізації своєї технологічної бази від провідних країн може призвести до перетворення вітчизняної економіки у сировинний придаток розвинених держав і втрати конкурентоспроможності навіть на традиційних ринках. Зазначені тенденції вимагають створення й удосконалення належних умов для здійснення технологічного прориву в Україні.

Водночас переміщення України сходинками інноваційного розвитку вимагатиме величезних зусиль, ресурсів, політичної волі і високої мобілізованості суспільства. Для окремих секторів вітчизняної економіки ці зусилля мають бути ще більшими, ніж у цілому по всій економіці, особливо це стосується аграрного сектору, галузей легкої промисловості та фармацевтики. На ринку праці, у свою чергу, мають зрости не тільки вимоги до рівня знань і кваліфікації, а й ціна трудових послуг висококваліфікованої робочої сили.

Висновки. Викладене дозволяє підкреслити, що інноваційний розвиток економіки зумовлюють інноваційні трансформації ринку праці, його сегментів, які позитивно впливають на подальший розвиток країн світу, їх конкурентоспроможність. Виходячи з огляду наукових праць, один із проявів впливу глобалізації на сегментацію національного і регіональних ринків праці потребує активізації дії саме інноваційного чинника. Разом з тим дослідження показало, що в Україні передчасно стверджувати про інноваційний розвиток ринку праці: маємо занепад інноваційної діяльності, недосконалу структуру зайнятості, нереалізованість творчого потенціалу багатьох кваліфікованих робітників і фахівців, які намагаються знайти на ринку праці можливості прикладання знань та творчих зусиль. Відповідно, зміна ситуації на краще потребує подальшого дослідження сегментації ринку праці в контексті інноваційного розвитку, глибокого аналізу цих процесів та пошуку їх ефективних регуляторів. Розв'язання такого завдання є вкрай необхідним в інтересах більш ефективної реалізації трудового потенціалу населення України, формування конку-

рентних переваг держави у світовому поділі праці на основі засвоєння інноваційної моделі розвитку.

Література

1. Геєць В. М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / В. М. Геєць. — К. : ІЕП НАН України, 2009. — 864 с.
2. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / [за ред. Л. І. Федулової]. — К. : Основа, 2005. — 552 с.
3. Інтелектуальний потенціал: соціальні виміри використання та розвитку : [колективна монографія] / М. В. Семикіна, В. І. Гунько, С. Р. Пасека ; за ред. М. В. Семикіної. — Черкаси : ТОВ «МАКЛАУТ», 2012. — 336 с.
4. Колот А. М. Інноваційна праця та інтелектуальний капітал у системі факторів формування економіки знань / А. М. Колот // Україна: аспекти праці. — 2007. — № 4. — С. 6–7.
5. Інноваційна праця: діагностика проблем, важелі активізації : монографія / [М. В. Семикіна, С. Р. Пасека та ін.] ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. М. В. Семикіної. — Черкаси : ТОВ «МАКЛАУТ», 2012. — 320 с.
6. Красножон Н. С. Сегментація регіонального ринку праці у контексті інноваційного розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.07 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика» / Н. С. Красножон. — Львів, 2012. — 20 с.
7. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=47920.
8. Бурлака В. Пріоритети інноваційного розвитку в українській економіці [Електронний ресурс] / В. Бурлака // Журнал ТПП України «Діловий Вісник». — 2010. — № 12 (199). — Режим доступу : <http://www.ucci.org.ua/synopsis/dv/2010/dv1012131.ua.html>.